

УДК 330.341.(477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-4-9>

Куриліна О.В.

кандидат економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник відділу досліджень
та впровадження інноваційних технологій
Наукового центру запобігання корупції
у секторі безпеки та оборони

Дублян О.О.

старший офіцер відділу спеціальної підготовки
та методичного забезпечення Наукового центру
проблем запобігання корупції
у секторі безпеки та оборони

Національного університету оборони імені Івана Черняхівського

Kurilina Oksana

Department of researches and introduction of innovative technologies
of Research center of prevention of corruption is the sector of safety and defensive

Dublian Oleksandr

National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniahovskyi

ПРОЯВИ РІЗНИХ ВИДІВ КОРУПЦІЇ У ТРАНЗИТИВНІЙ ЕКОНОМІЦІ

MANIFESTATIONS OF VARIOUS TYPES OF CORRUPTION IN A TRANSITIVE ECONOMY

У статті розглянуто різні види корупції та корупційних діянь, подано авторську класифікацію корупції за численними ознаками. Визначено поняття «корупції» як складової частини організованої злочинності. Класифікувати корупцію можливо за численними ознаками та критеріями: за темпами розвитку, як внутрішня та зовнішня, за характером проявів, за поширенням, структурна, стабільності,

причинності, загальна. Корупція – це загрозливе явище для демократичних економік, носить транзитивно-міжнародний характер. Корупційні діяння можуть проявлятися на мікро-, макро– та мегарівні. Транзитивно-міжнародні корупційні діяння – це вкрай загрозливе явище, яке постійно трансформується відповідно до економіко-політичного стану суспільства. У процесі трансформації корупції як такої утворилася гібридна корупція. Гібридна корупція – це поєднання політичної, економічної корупції [6, с. 15]. Основою положним документом, який визначає поняття «корупція» в певний період часу на окремій території, є закон, який регламентує правові межі запобігання корупції та корупційним діянням. Зокрема, в Україні це Закон «Про запобігання корупції». «Корупція – використання особою наданих їй службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей із метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки, пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка, пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей» [7].

Ключові слова: корупція, корупційні діяння, гібридна корупція, види корупції, транзитивно-міжнародні корупційні діяння, класифікація корупції, темпи розвитку, внутрішня, зовнішня, структурна, стабільна, загальна.

В статье проанализированы различные виды коррупции и коррупционных деяний, представлена авторская классификация коррупции по различным характеристикам. Определено понятие коррупции как составной части организованной преступности. Классифицировать коррупцию можно по многочисленным характеристикам и критериям, по темпам развития, как внутреннюю и внешнюю, по характеру проявлений, по распространению, стабильности, причинности, как структурную, общую. Определено, что различные виды коррупционных деяний проявляются по-разному в современных общественно-экономических формациях. Коррупция – это явление, угрожающее демократическим экономикам, которое носит транзитивно-международный характер. Коррупционные деяния могут проявляться на микро-, макро– и мегауровне. Транзитивно-международные коррупционные деяния – это крайне угрожающее явление, которое постоянно трансформируется в соответствии с экономико-политическим состоянием общества. В процессе трансформации коррупции как таковой образовалась гибридная коррупция. Гибридная коррупция – это сочетание политической и экономической коррупции. Основопологающим документом, определяющим понятие «коррупция» в определенный период времени на отдельной территории, является закон, регламентирующий правовые рамки предотвращения коррупции и коррупционных деяний. В частности, в Украине это Закон «О предотвращении коррупции». «Коррупция – использование лицом предоставленных ему служебных полномочий или связанных с ними возможностей с целью получения неправомырной выгоды или принятия такой выгоды или принятия обещания, предложения такой выгоды для себя или других лиц или соответственно обещание, предложение или предоставление неправомырной выгоды лицу или по его требованию другим физическим или юридическим лицам с целью склонить это лицо к противоправному использованию предоставленных ему служебных полномочий или связанных с ними возможностей».

Ключевые слова: коррупция, коррупционные деяния, гибридная коррупция, виды коррупции, транзитивно-международные коррупционные деяния, классификация коррупции, темпы развития, внутренняя, внешняя, структурная, стабильная, общая.

We analyzed various types of corruption and acts of corruption, presented author's classification of corruption on various characteristics. The concept of "corruption" as an integral part of organized crime was determined. It was possible to classify corruption on numerous characteristics and criteria, on the rates of development, both internal and external, due to the nature of manifestations, distribution, stability, causality, as structural, general. It was determined that various types of corruption acts manifested differently in modern socio-economic formations. Corruption is a phenomenon that threatens democratic economies and is transitional and international in character. Corrupt acts can be manifested at micro, macro, and mega-levels. Transitional and international corruption acts are extremely threatening phenomena, which are constantly transformed in line with the economic and political state of society. In the process of transforming corruption, as such, hybrid corruption is formed. Hybrid corruption is a combination of political and economic corruption. The basic document determining the concept of "corruption" in a certain period of time, in a separate territory, is the law regulating the legal framework for the prevention of corruption and corruption acts. In particular, in Ukraine it is the Law of Ukraine "On the Prevention of Corruption". "Corruption is the use by a person of the official authority or related opportunities granted to that person in order to obtain an unlawful benefit or to accept such a benefit, or to accept a promise, offer such benefit to that person or others, or, accordingly, a promise, offer or grant unlawful benefit to a person or, at his request individuals or legal entities in order to persuade that person to unlawfully use the official authority or related opportunities granted to that person". Hybridization of public relations requires a comprehensive study of the problems associated with corrupt practices and corruption. Modelling of the transitive economy development without corruption. Fighting

corrupt practices and corruption is one of the priority directions in ensuring the security of the national economy in modern conditions. An important place for ensuring the national security of the state is the investigation of the essence of corrupt practices and corruption, in particular, the definition of corrupt practices and corruption. Development of a proper comprehensive classification. To effectively fight corruption, it is necessary to introduce a classification that would determine its essence, show manifestations at different stages of economic development, reveal its socio-economic nature.

Key words: corruption, corruption acts, hybrid corruption, types of corruption, transitive-international corruption acts, classification of corruption, development rates, internal, external, structural, stability, total.

Постановка проблеми. В умовах світової гібридної загрози економікам держав постає питання формування дієздатної концепції стратегічного розвитку транзитивної економіки, визначення пріоритетних напрямів економічної діяльності, розроблення новітніх систем із запобігання корупційним явищам як основній зарозі для здійснення реформ тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження даного питання неможливе без ґрунтовного аналізу думок науковців, практиків, які досліджували прояви корупції в різних державах. Дослідження корупції проводилося переважно юристами, робилася спроба вивчити це явище з історичного погляду. Всебічні дослідження на певних етапах розвитку суспільства з економічного погляду не проводилися.

Аналізу аспектів корупції приділяли увагу такі вчені: Л. Абалкін, В. Бородюк, О. Власюк, З. Варналій, А. Гальчинський, В. Геєць, В. Засанський, А. Іващенко, А. Калюк, Ю. Козлов, О. Осипенко, С. Пирожков, Т. Приходько, В. Попович, В. Предборський, О. Турчинов, І. Рєвак та ін.

У наукових працях ще недостатньо вивчено та досліджено проблеми міжнародної класифікації корупційної діяльності та корупції тощо.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – дослідити класифікацію корупційної діяльності та корупції; дати оцінку сучасному стану антикорупційної діяльності; зробити авторську класифікацію видів корупції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Гібридизація суспільних відносин вимагає всебічного дослідження проблем, які пов'язані з корупційною діяльністю та корупцією, розроблення моделей розвитку трансформаційної економіки без корупції.

Боротьба з корупційною діяльністю та корупцією є одним із пріоритетних напрямів забезпечення безпеки національної економіки в сучасних умовах. Важливе місце для забезпечення національної безпеки держави займає дослідження сутності корупційної діяльності та корупції, зокрема визначення проявів корупційної діяльності та корупції, розроблення правильної всеохоплюючої класифікації. В Україні існує така класифікація корупційних діянь:

– хабарництво: отримання особою в будь-якому вигляді винагороди (хабара) за виконання чи невиконання в інтересах того, хто дає хабара, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища;

– розкрадання: умисне незаконне обернення певним способом чужого майна на свою користь або користь інших осіб із корисливих мотивів із використанням посадового становища;

– шахрайство: поведінка, націлена на обман або введення в оману приватної або юридичної особи з метою особистої вигоди або вигоди третьої сторони;

– вимагання: примушування приватної або юридичної особи сплатити гроші або надати інші цінності в обмін на певні дії або бездіяльність;

– зловживання: зловживання владою або посадовим становищем, перевищення влади або посадових повноважень та інші посадові злочини, що вчиняються для задоволення корисливих чи інших особистих інтересів або інтересів інших осіб;

– кумівство: перевага у наданні грошових коштів або іншого майна, переваг, пільг, послуг, нематеріальних активів наблизеним особам, родичам, ін.;

– інше: використання інформації, одержаної під час виконання посадових обов'язків, у корисливих чи інших особистих інтересах, необґрунтована відмова у наданні відповідної інформації, несвоєчасне її надання, надання недостовірної чи неповної службової інформації; неправомірне втручання з використанням посадового становища у діяльність інших державних органів чи посадових осіб із метою перешкоджання виконанню ними своїх повноважень чи домагання прийняття неправомірного рішення.

Ознаками корупційних діянь є:

– безпосереднє заподіяння шкоди авторитету чи іншим охоронюваним законом інтересам держави;

– наявність у особи умислу на вчинення дій (бездіяльність), які об'єктивно завдають шкоду охоронюваним законом інтересам держави;

– використання особою свого становища всупереч інтересам держави;

– корислива мета або інша зацікавленість особи;

– незаконне одержання особою благ (матеріальних та нематеріальних), послуг, переваг.

За вчинення корупційних правопорушень особи, зазначені вище, притягаються до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності в установленому законом порядку.

Відомості про осіб, яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень, у триденний строк зі дня набрання відповідним рішенням суду законної сили, притягнення до цивільно-правової відповідальності, накладення дисциплінарного стягнення заносяться до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення, що формується та ведеться Міністерством юстиції України [11]. Дані трактування обмежені юридичною стороною, яка регламентує відповідальність. Водночас для ефективної боротьби з корупцією потрібно запровадити класифікацію, яка б визначала її сутність, показувала прояви на різних стадіях розвитку економіки, розкривала її соціально-економічну природу.

Корупційні діяння можуть бути вчинені також в інших формах, у тому числі в таких, що потребують додаткового визначення законодавством.

Ми розділяємо поняття «корупція» та «корупційні діяння».

Корупція та корупційні діяння проявляються в певних сегментах та частках територій. Причинами корупції можуть бути як внутрішні, так і зовнішні чинники.

Ми пропонуємо таку класифікацію корупції, зокрема за численними ознаками та критеріями:

- за темпами розвитку;
- за характером проявів;
- структурна;
- за стабільністю;
- за причинністю (зовнішня, внутрішня);
- загальна.

За темпами розвитку

За **інертної** корупції корисливі діяння займають не більше 10%. Функціонування макроекономічного простору відбувається під дією об'єктивних економічних законів. Підприємницька діяльність здійснюється в рамках правового поля. Є поодинокі прояви тіньової та корупційної діяльності.

За **крокуючою** корупції корисливі діяння зростають від 20% до 50% на рік.

Функціонування макроекономічного простору відбувається під дією об'єктивних економічних законів. Підприємницька діяльність здійснюється в рамках правового поля. Посилюється вплив корупційної діяльності Розробляються корупційні схеми співпраці адміністративного апарату державної влади з економічними та фінансовими злочинними угрупованнями.

При гіперкорупції корисливі діяння зростають астрономічними темпами. Підприємницька діяльність на 70% виходить із рамок правового поля, система кримінальної економіки стрімко розвивається, утворюються структура потужної організованої економічної злочинності та системи корумпованої діяльності. Державні інститути стають елементом корупції.

За характером проявів

Повзуча корупція, яка розвивається поступово, заголюючи все нові сфери.

Хаотична під тиском правоохоронних органів проявляється певними періодами.

Структурна корупція виникає за неправильної макроекономічної політики. Вона може бути галузевою і регіональною. **Галузева** породжується надмірним контролем міністерств та відомств. **Регіональна** пов'язана з особливістю певних територій, кланових інтересів тощо.

За стабільністю корупція може бути поміркованою (повзучою, інертною), стрибкоподібною.

Повзуча розвивається повільно у бік зростання. Інертна корупція плавно переходить у крокуючу. Іде поступове втягування сфери управління економікою в тіньову економіку, поглиблення кризи економічної та фінансової систем, загострення економічних протиріч. Функціонування макроекономічного простору порушується. Підприємницька діяльність поступово виходить із рамок правового поля [1 с. 13–14], що призводить до появи соціально-економічної кризи. Формується система кримінальної економіки на основі корумпованої діяльності. Державні інститути працюють на поглиблення корупції, внаслідок чого утворюється гіперкорупція.

Зростання корупції можна спрогнозувати, а отже, й запобігти.

Стрибкоподібна корупція розвивається хаотично. Цей процес вводить в оману суспільство про ефективну діяльність правоохоронних органів.

За причинністю корупція може бути зовнішня та внутрішня.

Внутрішня корупція спричиняється невірною макроекономічною політикою держави, кримінальними структурами, олігархами із ціллю неправомірної вигоди.

Зовнішня – породжена надмірним тиском на економіку держави міжнародних економічних організацій. Вплив на економіку інших держав із ціллю використання корупціонерів в своїх інтересах. Особливою позицією можна виділити елементи гібридної небезпеки в корупційній сфері.

За **загальною** корупції порушуються дії об'єктивних економічних законів, відбувається вплив на механізми управління економічною та фінансовою системами криміногенних факторів схеми генезису тіньової економіки, її типі-

зації. Держава перетворюється на механізм підтримки терористичних світових організацій, що загрожує усій світовій спільноті, йде транснаціоналізація економічної злочинності виконавчою владою, повна корумпованість влади [1, с. 18–19].

Корупційні діяння породжуються закритістю інформації, надмірним контролем держави над економічними процесами. Як зазначають фахівці Незалежного антикорупційного комітету з питань оборони, «нині в Україні Державне оборонне замовлення (ДОЗ) приблизно на 95% закрито. Відповідно, громадський нагляд за механізмом планування та проведення закупівель для забезпечення потреб національної безпеки й оборони практично неможливий. Водночас демократичні принципи, закріплені у Законі «Про національну безпеку України» передбачають, що цей механізм має бути максимально прозорим та підзвітним» [9].

«Україна з-поміж своїх сусідів змогла обійти лише Російську Федерацію (28 балів, 138-е місце). Натомість решта мають вищі оцінки: Польща – 60, Словаччина – 50, Румунія – 47, Угорщина – 46, Білорусь – 44, Молдова – 33 бали. Ріст показників України відбувся, зокрема, завдяки

оцінці ситуації з боку бізнесу. Про це свідчить аналіз досліджень, на основі яких розраховували Індекс. Позитивний вплив справило запровадження процедури автоматичного відшкодування податку на додану вартість, розширення сфер роботи системи ProZorro, продажі та діяльність інституту бізнес-омбудсмена» [10].

Із вищевикладеного видно, що стан боротьби з корупцією вкрай жахливий. Справи, які заводяться правоохоронними органами, не доходять до суду. Під час проведення заходів із превенції корупції, боротьби з корупцією потрібно враховувати, на якому етапі розвитку, виду, знаходиться корупція в певній державі. Тільки за таких умов може бути позитивний результат.

Висновки з даного дослідження. Із вищевикладеного випливає, що комплексні дослідження з економічного погляду корупції, корупційної діяльності не велися. Корупційні діяння можна подолати тільки комплексними діями. Транзитивно-міжнародні корупційні діяння – це вкрай загрозливе явище, яке постійно трансформується відповідно до економіко-політичного стану суспільства, переходячи від одного типу до більш загрозливого для суспільства у цілому.

Список використаних джерел:

1. Засанський В.В. Детінізація економіки в перехідних суспільствах: управлінський аспект: монографія. Львів: Політекс, 1998. 309 с.
2. Турчинов О.В. Тіньова економіка: теоретичні основи дослідження. Київ: АртЕк, 1995. 300 с.
3. Gutmann P. The Subterranean Economy. *Financial Analysts Journal*. 1977. Vol. 33.
4. Sutherland E.H., Cressey D.R. Principles of Criminology. New York, 1966. P. 81–82.
5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. URL: <http://www.ssmc.gov.ua/activities/finmonitoring/interdocs> (дата звернення: 15.04.2019).
6. Куриліна О.В. Корупція як засада поширення тіньової діяльності. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 1. С. 12–16.
7. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Дата оновлення: 31.08.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 15.04.2019).
8. Anticorruption portal. URL: <http://www.acrc.org.ua/> (дата звернення: 15.01.2019).
9. Громадянське суспільство закликає владу реформувати Державне оборонне замовлення. URL: <https://nako.org.ua/news/hromadians-ke-suspil-stvo-zaklykaie-vladu-reformuvaty-derzhavne-oboronpe> (дата звернення: 15.05.2019).
10. Індекс сприйняття корупції – 2018. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnuyattya-koruptsiyi-2018/> (дата звернення: 15.05.2019).
11. Форми (види) корупційних діянь. URL: http://dimitrovrada.gov.ua/vlada/justition/formi_vidi_koruptsiynih_diyan.html (дата звернення: 15.05.2019).

References:

1. Zasanskyi V.V. Detinizatsiia ekonomiky v perekhidnykh suspilstvakh: upravlinskyi aspekt: monohrafiia. Lviv: Politeks, 1998. 309 s.
2. Turchynov O.V. Tinova ekonomika: teoretychni osnovy doslidzhennia. Kyiv: ArtEk, 1995. 300 s.
3. Gutmann P. The Subterranean Economy. *Financial Analysts Journal*. 1977. Vol. 33.
4. Sutherland E.H., Cressey D.R. Principles of Criminology. New York, 1966. P. 81–82.
5. Konventsiiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii proty transnatsionalnoi orhanizovanoi zlochynnosti. URL: <http://www.ssmc.gov.ua/activities/finmonitoring/interdocs> (data zvernennia: 15.04.2019).
6. Kurylina O.V. Koruptsiia yak zasada poshyrennia tinovoi diialnosti. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi*. 2019. № 1. S. 12–16.
7. Pro zapobihannia koruptsii: Zakon Ukrainy vid 14.10.2014 № 1700-VII. Data onovlennia: 31.08.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (data zvernennia: 15.04.2019).

8. Anticorruption portal. URL: <http://www.acrc.org.ua/> (data zvernennia: 15.01.2019).
9. Hromadianske suspilstvo zaklykaie vladu reformuvaty Derzhavne oboronne zamovlennia. URL: <https://nako.org.ua/news/hromadians-ke-suspil-stvo-zaklykaie-vladu-reformuvaty-derzhavne-oboronne> (data zvernennia: 15.05.2019).
10. Indeks spryiniattia koruptsii – 2018. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2018/> (data zvernennia: 15.05.2019).
11. Formy (vydy) koruptsiinykh diian. URL: http://dimitrovrada.gov.ua/vlada/justition/formi_vidi_korupciynih_diyan.html (data zvernennia: 15.05.2019).